

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції

2

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Одеська юридична академія»

ЄВРОПЕЙСЬКІ ОРІЄНТИРИ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ: НОВІ ВИМІРИ У ВОЄННИЙ ЧАС

МАТЕРІАЛИ
Міжнародної науково-практичної конференції

Одеса, 16 травня 2025 року

Том 2

Одеса
2025

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)
Є 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
Національного університету «Одеська юридична академія»
(протокол № 8 від 16.05.2025 р.)*

За загальною редакцією **С. В. Ківалова**

Є 24 **Європейські орієнтири розвитку України: нові виміри у воєнний час** : у 2 т. : матеріали Міжнар.наук.-практ. конф. (Одеса, 16 травня 2025 р.) / за заг. ред. С. В. Ківалова. – Одеса : Фенікс, 2025. – Т. 2. – 716 с.
ISBN 978-617-8430-61-0

Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції «Європейські орієнтири України: нові виміри у воєнний час» містять результати наукових досліджень і практичних напрацювань вчених, фахівців і військовослужбовців, здійснені в умовах повномасштабної війни. У збірнику представлено як теоретичні, так і емпіричні дослідження у галузях філософії, загальної теорії держави і права, історії права, сучасних соціально-політичних процесів, соціології та психології.

Особливу увагу приділено аналізу загроз національній безпеці в конституційному, міжнародному та європейському правовому контекстах, а також питанням трудового, соціального, земельного, аграрного та екологічного права. Окремі розділи присвячено функціонуванню економіки та підприємництва в умовах євроінтеграції.

У збірнику також розглянуто проблематику цифрової трансформації, захисту інформації та кібербезпеки в умовах воєнного часу, методику викладання іноземних мов, перекладознавство, лінгвістику і журналістику. Висвітлено наукові здобутки в адміністративному, фінансовому, морському та митному праві, реформуванні судової системи, діяльності прокуратури, правоохоронних органів та адвокатури. Окремо проаналізовано питання кримінального права, кримінального процесу, кримінології, криміналістики, судової експертизи, медико-психологічного забезпечення правосуддя, а також аспекти цивільного, сімейного, господарського права, інтелектуальної власності та патентного судочинства. Розглянуто також актуальні питання діяльності бібліотек у закладах вищої освіти та фізичної підготовки здобувачів вищої освіти.

Збірник адресовано науковцям, викладачам, здобувачам вищої освіти, а також практикам у галузях права, економіки, соціології, політології, психології, філології, журналістики та кібербезпеки.

УДК 005.332.2(4):316.42(477)“364”“20”(062.552)

Відповідальний за випуск **М. Р. Аракелян**

ISBN 978-617-8430-61-0

© НУ «Одеська юридична академія, 2025
© Автори статей, 2025

Татьянчиков Андрій Олександрович ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ	434
Ташилатов Вячеслав Абдуллайович РОДИНА ЯК СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ В КРИЗОВИХ УМОВАХ	437
Третякова Тетяна Миколаївна ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ В БІЗНЕС-УПРАВЛІННІ	440
Шмаленко Юлія Іванівна ПСИХОТРЕНІНГОВІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДТРИМКИ МОЛОДІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	442
Папінян Вікторія Валентинівна ВПЛИВ ДИСТРЕСУ НА КОГНІТИВНІ ФУНКЦІЇ ЛЮДИНИ ПРИ ПРИЙНЯТТІ РІШЕННЯ	444
СЕКЦІЯ 21. ЕКОНОМІКА ТА ПІДПРИЄМНИЦТВО В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ, ВІЙНИ ТА ПІСЛЯВОЄННА ВІДБУДОВА УКРАЇНИ	
Кібік Ольга Миколаївна ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ЗМІНАМИ В ПРОЦЕСІ БЕЗПЕЧНОГО СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ	448
Слободянюк Ольга Василівна ІНВЕСТИЦІЙНІ МЕХАНІЗМИ ВІДБУДОВИ УКРАЇНСЬКИХ ЕКОНОМІЧНИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ	451
Котлубай Вячеслав Олексійович ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО УПРАВЛІННЯ ПРОЄКТАМИ ВІДНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	453
Редіна Євгенія Валентинівна КРЕАТИВНА ЕКОНОМІКА ЯК ДРАЙВЕР ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ АКТИВНОСТІ В УМОВАХ ПІСЛЯВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ УКРАЇНИ	456
Примаченко Іван Федорович СИНЕРГІЯ ВІДБУДОВИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: ЙМОВІРНІ СЦЕНАРІЇ ПІСЛЯ ПРИПИНЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ АГРЕСІЇ РОСІЙСЬКОЇ ФЕДЕРАЦІЇ В НАЙБЛИЖЧОМУ МАЙБУТНЬОМУ	460
Корнілова Олеся Володимирівна ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ В СУЧАСНИХ УМОВАХ ..	463
Калмикова Наталя Юріївна ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МАЛОГО ТА СЕРЕДНЬОГО БІЗНЕСУ В УМОВАХ ВІЙНИ	466
Кузнецова Людмила Валентинівна ДІДЖИТАЛІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОТИДІЇ ТІНЬОВОМУ СЕКТОРУ В УМОВАХ ВІЙНИ	469
Сіянюк Павло Віталійович ПЕРЕДУМОВИ ПОСИЛЕННЯ РОЛІ УКРАЇНСЬКОГО БІЗНЕСУ В РЕАЛІЗАЦІЇ ЦІЛЕЙ СТАЛОГО РОЗВИТКУ	472
Крейтор Сергій Юрійович ПЕРЕДУМОВИ ТА БАР'ЄРИ ІНТЕГРАЦІЇ ІННОВАЦІЙ У ФІНАНСОВІ УСТАНОВИ.	475
Візіренко Світлана Вікторівна РОЛЬ ПІДПРИЄМНИЦТВА У ПІДТРИМЦІ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ВИБОРУ ТА ПІСЛЯВОЄННОЇ ВІДБУДОВИ	477
Тищенко Ірина Валеріївна ІСТОРИЧНИЙ РОЗВИТОК ПРОЦЕСІВ УПРАВЛІННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ	480
Razinkin Nikita INNOVATIVE MARKETING STRATEGIES AND LOGISTICS SOLUTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF THE ELECTRIC VEHICLE MARKET IN THE CONTEXT OF DIGITAL ADAPTATION	483

2. Сексуальне здоров'я жінки: функція і дисфункція : посібник / Б. М. Ворнік, Т. Ф. Татарчук, О. В. Грищенко та ін. ; за ред. Б. М. Ворніка. Київ : ВСВ «Медицина», 2023. 231 с.

3. Мак-Кеон Р. Суїцидальна поведінка / пер. з англ. І. Куришко ; Ін-т психічного здоров'я УКУ. Львів : Галицька видавнича спілка, 2020. 144 с.

4. Царьова І., Голуб, О. «Сексуальне насильство – зброя в умовах воєнного конфлікту». *Науковий вісник Дніпровського державного університету внутрішніх справ*. 2024. № 2. С. 9–14. URL: <https://doi.org/10.31733/2078-3566/2023-6-9-14>

5. Чабан О. С, Хаустова О. О., Омелянович В. Ю. Психічні розлади воєнного часу : монографія. Київ : Видавничий дім Медкнига, 2023. 232 с.

6. Janssen E., Bancroft J. The dual control model of sexual response: a scoping review, 2009–2022. *The Journal of sex research*. 2023. No. 60(7). P. 948–968. URL: <https://doi.org/10.1080/00224499.2023.2219247>

7. Moskowitz D. A., Rendina H. J., Alvarado A., Mustanski B. Demographic and social factors impacting coming out as a sexual minority among Generation-Z teenage boys. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. 2022. Vol. 9(2). P. 179–189. URL: <https://doi.org/10.1037/sgd0000484>

8. Savin-Williams R. C. Developmental trajectories and milestones of sexual-minority youth. *The Cambridge handbook of sexual development: Childhood and adolescence* / eds. Lamb & J. Gilbert. Cambridge : Cambridge University Press, 2019. P. 156–179. URL: <https://psycnet.apa.org/record/2018-33243-008>.

Ключові слова: порушення сексуальної сфери, кризові умови, суїцидальні настрої, сексуальне насильство, сексуальна ідентичність.

Keywords: sexual dysfunction, crisis conditions, suicidal thoughts, sexual violence, sexual identity.

Татьянчиков Андрій Олександрович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ВИНИКНЕННЯ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДІВ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Психосоматичні розлади є однією з форм прояву психологічного неблагополуччя, коли емоційні та когнітивні процеси впливають на соматичне здоров'я людини. В умовах воєнного конфлікту в Україні спостерігається різке зростання частоти звернень за медичною допомогою із симптомами, які не мають чітко виявленої органічної причини, але пов'язані з психоемоційним навантаженням. Зокрема, йдеться про хронічний біль (головний, абдомінальний, м'язовий), порушення сну, порушення з боку шлунково-кишкового тракту, серцево-судинні прояви (функціональна тахікардія, коливання артеріального тиску) та респіраторні симптоми, що імітують бронхіальну астму чи задишку.

Основою сучасного наукового підходу до розуміння психосоматичних явищ є концепція біопсихосоціальної моделі, яка розглядає здоров'я як результат взаємодії біологічних, психологічних і соціальних чинників. У воєнний період на перший план виходять саме психологічні та соціальні чинники: тривога, втрата близьких, відчуття небезпеки, внутрішнє переміщення, втрата стабільності, порушення базових життєвих структур. Психіка не завжди здатна безпосередньо опрацьовувати та усвідомлювати інтенсивні емоційні переживання – і як наслідок, вони можуть трансформуватися у фізичні симптоми.

На нейропсихологічному рівні цей процес пов'язаний із гіперактивацією системи «загроза – захист» (нейроендокринна вісь НРА – гіпоталамус–гіпофіз–наднирники) та порушенням регуляції вегетативної нервової системи. Тривала або хронічна активація цієї осі спричиняє розбалансування нейрогуморальних процесів, що веде до соматичних порушень. Згідно з дослідженнями, у пацієнтів із психосоматичними проявами часто спостерігається знижений рівень усвідомлення власних емоцій (алекситимія), що значно ускладнює опрацювання травматичного досвіду й сприяє соматизації [2; 4].

У контексті повномасштабної війни в Україні, що супроводжується масовими втратами, загрозою життю, переміщенням мільйонів людей і тривалим перебуванням у невизначеності, стрес набуває як екстремального, так і хронічного характеру. Ці чинники створюють сприятливе підґрунтя для виникнення психосоматичних розладів. Згідно з класичними уявленнями про стрес, сформульованими У. Кенноном і Г. Сельє, тривале психоемоційне навантаження виснажує ресурси організму, що врешті призводить до порушень у роботі внутрішніх органів і систем. Загальний адаптаційний синдром, описаний Г. Сельє, проходить через три послідовні фази – тривоги, стійкості (резистентності) та виснаження. Саме на останній стадії, коли ресурси адаптації вичерпуються, вегетативна нервова система та ендокринна регуляція починають спричиняти комплекс фізичних змін, які й становлять суть психосоматичних проявів.

Під час війни багато громадян України постійно перебувають саме на межі або в стані хронічного виснаження, що є критично небезпечним не лише для психічного, а й для соматичного здоров'я. Особливо це проявляється у людей, які втратили житло, були свідками насильства або втратили близьких. У них значно частіше фіксуються такі симптоми, як головний біль напруження, тахікардія, функціональні порушення травлення, проблеми зі сном або з диханням, які не мають чітко виявленої органічної причини, але є результатом перевантаженої психіки й вегетативної дисрегуляції.

Уточнюючи стресову концепцію, теорія психосоціального стресу, сформульована Ф. Бассінім, акцентує на важливості соціально та особистісно значущих переживань. У цьому підході йдеться не про будь-який стрес, а саме про такий, який викликається суб'єктивно значущими подіями – наприклад, раптовою втратою дому, від'їздом закордон, руйнуванням цінностей чи незворотністю життєвих змін. Саме такі переживання здатні глибоко «вбудовуватися» у

психіку людини, активуючи фізіологічні механізми і призводячи до стійких психосоматичних проявів. Нemoжливість адекватно прожити або «перетравити» ці події створює ризик соматизації – тобто перенесення емоційного болю на тілесний рівень [3].

У контексті війни психосоматичні симптоми часто стають неусвідомленим способом психологічного захисту – зокрема, витіснення й соматизації. Вони дають змогу людині уникати свідомого переживання болючих емоцій або трагічних спогадів, що загрожують стабільності її психіки. Водночас, соматичний симптом часто легітимізується культурно й соціально, тоді як прояви психічного розладу можуть бути стигматизовані, що робить соматичну мову більш прийнятною формою вираження внутрішнього конфлікту.

Особливо уразливими до таких реакцій є діти, підлітки та жінки – групи, які демонструють вищий рівень афективного реагування та чутливість до міжособистісного контексту. У дослідженнях зафіксовано, що під час воєнного конфлікту в дітей спостерігається зростання симптомів енурезу, болю в животі, функціональних порушень сну, що корелює з рівнем тривоги та досвідом втрати [5]. У дорослого населення найбільш типові психосоматичні прояви – гіпертонічні кризи, порушення серцевого ритму, фіброміалгія, хронічна втома.

У клінічній практиці це створює додаткові труднощі в диференціальній діагностиці та потребує міждисциплінарного підходу. Психологи й психотерапевти, які працюють з такими пацієнтами, мають враховувати контекст війни як ключовий стресогенний чинник. Ефективним інструментом стає психоедукація, спрямована на підвищення емоційної обізнаності, а також тілесно-орієнтовані підходи, когнітивно-поведінкова терапія та інтервенції, засновані на майндфулнес.

Важливим є також впровадження системного психосоціального супроводу населення, яке зазнало травматичного досвіду, а також розвиток профілактичних програм на рівні громад. Проблема психосоматичних розладів у період війни виходить за межі суто медичної або психологічної площини – вона є викликом для всієї системи охорони здоров'я та соціальної політики.

Таким чином, війна, як хронічна психотравматична ситуація, запускає механізми психосоматичної реакції, які ґрунтуються на пригніченій тривозі, неможливості вербалізації емоцій і соціокультурній детермінованості вираження страждання. Для ефективної допомоги постраждалому населенню необхідно поєднувати наукове розуміння психосоматики, емпатію та міждисциплінарну співпрацю.

Список використаних джерел:

1. Грузинська І. М. Проблема емоційного реагування на стресові ситуації в умовах воєнного стану. *Вісник Національного авіаційного університету. Серія: Педагогіка. Психологія*. 2022. Вип. 2(21). С. 97-107.

2. Завязкіна Н., Ведмеденко, А. Алекситимія як чинник соматизації психологічних проблем. *Проблеми сучасної психології*. 2020. Вип. 50. С. 11–30.

3. Лукомська С. О. Розлади, зумовлені стресом і травмою: інтегративний підхід. *Актуальні проблеми психології*. 2018. Т.14. Вип. С. 187–198.
4. Хаустова О. О. Нейроімуноендокринологія: сучасний погляд на психосоматичний діалог людини зі стресом. *Ліки України*. 2017. № 1(207). С. 10–16.
5. Ibrahim K. The development-based taxonomy of stressors and traumas: an initial empirical validation. *Psychology*. Vol. 12. P. 1575-1614.

Ключові слова: психосоматичні розлади, травматичний стрес, воєнний конфлікт, соматизація, біопсихосоціальна модель, алекситимія.

Keywords: psychosomatic disorders, traumatic stress, military conflict, somatization, biopsychosocial model, alexithymia.

Ташматов Вячеслав Абдуллайович

*Національний університет «Одеська юридична академія»,
доцент кафедри психології, кандидат психологічних наук, доцент*

РОДИНА ЯК СОЦІАЛЬНА ЦІННІСТЬ В КРИЗОВИХ УМОВАХ

Сім'ї й шлюбу присвячено безліч досліджень зі стародавності до наших днів. Ще античні мислителі обґрунтовували свої погляди на шлюб і сім'ю, критикували типи родини свого часу й висували проекти їх перетворення. Наука має у своєму розпорядженні велику й достовірну інформацію про характер сімейних взаємовідносин в історії розвитку суспільства. Сім'я переходила від нижчої форми до вищої, відповідно тому як суспільство піднімалося по щаблях свого розвитку [1, с. 10-14.].

На теперішній час в різних соціокультурних групах розуміння родини та її членів, як соціальної цінності різняться. Наприклад в країнах ісламського світу та країнах, де головною релігією є християнство, існує векторальне ставлення до питання рівності в шлюбних відносинах. В деяких племенах Африки та в Непалі взагалі існують полігамні матріархальні родини. «Батьком» усієї нації та особисто кожного в Північній Кореї взагалі вважається керівник місцевої комуністичної партії. Але при цьому необхідно зазначити, що саме родина є глибинною основою будь-якого сучасного суспільства, незважаючи на економічний устрій або ідеологічну складову.

Родина – це не лише спільнота людей, пов'язаних кров'ю. Це основа нашого існування, що надихає, підтримує і формує нас. У складний час, коли світ змінюється, як ніколи важливо цінувати той зв'язок, який у нас є з близькими. Вести діалоги, підтримувати один одного, ділитися радіщами та проблемами – це все те, що робить родину важливою частиною нашого життя. Справжнє розуміння важливості родини допоможе нам зберегти ці цінності на протязі поколінь.

Цікаві думки про родину висловлював і засновник Логотерапії Віктор Франкл. У своїй книзі “Людина в пошуках сенсу” він писав, що любов дозволяє побачити